

UMCS

BIURO DZIEKANÓW

Wpłynęło dnia 29 III 2023

UNIwersYTET MARIi CURIE-SKŁODOWSKIEJ W LUBLINIE

Dr hab. Jarosław Krajka, prof. UMCS | Kierownik Katedry
KATEDRA LINGWISTYKI STOSOWANEJ

Dr hab. Jarosław Krajka, prof. UMCS
Katedra Lingwistyki Stosowanej
Instytut Językoznawstwa i Literaturoznawstwa UMCS

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Natalii Góralczyk
pt. „Designing an online foreign language course for the older adult
(Projektowanie zdalnego kursu języka obcego dla osób starszych)”
napisanej pod kierunkiem prof. Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie
dr hab. Anny Turuli
na Wydziale Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie
Kraków, 2022, maszynopis stron 475

1. Ocena celu naukowego rozprawy i stopnia jego realizacji

W dobie coraz większej długości życia i zainteresowania osób dojrzałych edukacją (również językową), przy jednoczesnym rozpowszechnieniu metod i narzędzi nauczania na odległość, zbadanie specyfiki procesu nabywania sprawności i podsystemów językowych przez osoby dorosłe za pośrednictwem technik e-learningowych zasługuje na uwagę badaczy-glottodydaktyków jako istotnej formy samokształcenia w edukacji językowej.

Biorąc pod uwagę fakt, że obszar działań badawczych jest jak najbardziej interesujący i nie do końca zbadany, decyzja o zbadaniu przebiegu edukacji językowej osób dojrzałych w e-learningu jest w pełni uzasadniona. Oceniając jednak konkretnie

postawione cele naukowe rozprawy i pytania badawcze, można zastanawiać się, czy zostały one nakreślone odpowiednio – niżej podpisany preferuje bardziej zoperacjonalizowane tematy, wskazujące na kierunkowość wpływu określonej procedury/technologii/procesu/narzędzia na przyrost umiejętności językowych, czego zabrakło zarówno w temacie rozprawy, jak i w określeniu jej celów. Zatem główny cel rozprawy określony na początku rozdziału 5 jako „The aim of the research is to develop a better understanding of distance foreign language learning and teaching to older adults.” oraz powtórzony w streszczeniu w j. polskim jako “Celem badawczym rozprawy jest przybliżenie tematyki nauczania języka obcego osób starszych i uczenia się języka przez nie same” budzi pewne zastrzeżenia co do wyczerpania definicji ustawowej (art. 187 ust. 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce): „Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne.” W ocenie Recenzenta, przybliżenie tematyki nie jest samo w sobie problemem, zatem określenie celu naukowego rozprawy nie jest w pełni udane.

Podsumowując tę część recenzji, należy stwierdzić, że o ile obszar tematyczny wybrany do badań (kształcenie językowe osób dorosłych na odległość) jest z pewnością nie do końca zbadany i jako taki wart uwagi, brak problematyzacji tematu, brak postawionej hipotezy oraz zbyt duży stopień ogólności głównego pytania badawczego nie w pełni przekonuje. Jest to pewna niefortunne niedopowiedzenie ze strony Doktorantki, której badania wskazują jednak na eksplorację określonych problemów.

2. Uwagi do struktury rozprawy i jej zakresu tematycznego

Przedstawiona do recenzji rozprawa stanowi ambitną w zamiarze próbę wzbogacenia dorobku geroglottodydaktyki poprzez zbadanie procesu wspomagania rozwoju kompetencji językowej z wykorzystaniem platformy e-learningowej w synchronicznym i asynchronicznym kształceniu na odległość.

Dysertacja składa się z siedmiu rozdziałów. W rozdziale 1 przedstawiono rozróżnienia terminologiczne i ogólne zagadnienia związane z osobami starszymi oraz omówiono wyznaczniki procesu starzenia w aspekcie biologicznym, psychologicznym i społecznym. Rozdział drugi rzuca światło na osoby starsze w roli uczniów, ze szczególnym uwzględnieniem ich funkcjonowania na lekcji języka obcego. Rozdział trzeci porusza problematykę nauczania języków obcych osób dorosłych z wykorzystaniem narzędzi komputerowych, ze szczególnym naciskiem na rozwijanie sprawności rozumienia ze słuchu i mówienia.

Druga wyraźnie wyodrębniona strukturalnie część pracy to rozdziały 5, 6 i 7, gdzie rozdział 5 przedstawia cel i pytania badawcze, uczestników, metody zbierania danych oraz procedurę przeprowadzenia badania. Rozdział 6 podaje rezultaty osiągnięte podczas badania własnego, a rozdział 7 zawiera dyskusję wyników i wnioski końcowe.

Pewnym novum jest rozdział 4, w którym zawarto bardzo szczegółowy opis przygotowanego przez Autorkę kursu e-learningowego. O ile taki opis jest z pewnością wartościowy dla nauczycieli projektujących kursy na odległość dla osób dorosłych, brak jest tutaj zrelacjonowania badań bardzo podobnych (np. przeprowadzonych również z osobami dorosłymi i w tych samych środowiskach komputerowych), co jest tradycyjną

platformą łączącą stan badań z badaniami własnymi. Umożliwiłoby to późniejsze odniesienie się do tych badań w rozdziale poświęconym interpretacji wyników.

Rozprawę zamyka Zakończenie, obszerny spis pozycji bibliograficznych skonsultowanych w pracy, zestaw załączników z różnorodnymi materiałami wykorzystanymi podczas badań oraz streszczenie w j. angielskim i polskim.

Kompozycja na poziomie całej rozprawy jest właściwa, można wyraźnie wyodrębnić część teoretyczną (rozdziały 1, 2 i 3) oraz empiryczną (rozdziały 5, 6 i 7). Pewnym łącznikiem między stanem badań z dziedziny edukacji językowej osób dorosłych na odległość jest rozdział 4, w którym Autorka relacjonuje opracowany przez siebie autorski kurs e-learningowy. O ile nie można mieć zastrzeżeń do struktury części badawczej, w przypadku podstaw teoretycznych można skierować następujące uwagi o charakterze krytycznym:

- W podrozdziale 1.3 zostało przywołane pojęcia układu glottodydaktycznego, jednak bardzo krótko i z „drugiej ręki” (koncepcja Gruczy według Andrychowicz-Trojanowskiej), szkoda, że zabrakło również rozszerzonych ujęć Waldemara Pfeiffera i Przemysława Gębała.
- Bardzo ciekawa dyskusja różnych form organizacyjnych dla kształcenia językowego osób dorosłych w rozdziale 2 (m.in. uniwersytety 3 wieku czy uniwersytety otwarte) nie została niestety wzbogacona o przykłady czy analizy konkretnych przypadków dobrej praktyki.
- W procesie opisu planowania kursu (podrozdział 2.6.2) zdecydowanie za mało uwagi poświęcono analizie potrzeb, która jest fundamentalnym elementem procesu planowania kursu językowego w przypadku osób dorosłych. Pojęcie analizy potrzeb (*needs analysis*)

nawet nie pada w podrozdziale, należałoby poświęcić temu conceptowi więcej miejsca (lub nawet osobny podrozdział).

- Trudno zrozumieć sens podrozdziału 2.6.3 „Online teaching” w rozdziale 2 (zresztą szczytkowego, bo obejmującego jedynie 1 półstronicowy akapit), jeżeli cały rozdział 3 poświęcony jest nauczaniu seniorów z użyciem technologii, a sama Autorka w pierwszym jego zdaniu pisze „The issue of online teaching will be approached in Chapter 3. Even so, researchers focused on foreign language teaching seem to start addressing this issue, and it seems that they should be put forward here as well.”
- W podrozdziale 2.6.4.1, pisząc o środowisku uczenia się, nie poprzestałbym tylko na środowisku fizycznym, ale również opisał środowiska cyfrowe.
- W podrozdziale 2.6 osobna sekcja poświęcona jest podsystemowi gramatycznemu i leksykalnemu (łącznie), brak natomiast podobnej sekcji o wymowie (pewna ilość wskazań dotyczących wymowy zawarta jest w podrozdziale poświęconym sprawności mówienia).

Podsumowując, kompozycja rozprawy nie jest w pełni satysfakcjonująca, brak rozdziału relacjonującego badania zbliżone do tych projektowanych przez Doktorantkę i zrealizowanych w tych samych środowiskach oraz brak wystarczająco wyczerpującej realizacji pewnych ważnych aspektów w rozdziale 3 nie pozwalają na jednoznacznie pozytywną ocenę kompozycji i struktury pracy.

3. Uwagi do doboru i wykorzystania źródeł

Rozprawa odwołuje się do szerokiej gamy właściwie dobranych źródeł, odzwierciedlających stan myśli naukowej w zakresie kształcenia językowego osób

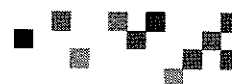
dorosłych z wykorzystaniem narzędzi technologii informacyjnych i komunikacyjnych oraz e-learningu. Stan badań został przedstawiony z zachowaniem konwencji właściwych pracy naukowej, choć Autorka w niektórych miejscach (zwłaszcza w rozdziałach 1 i 2) stosuje „odsyłacze zbiorcze” – na koniec akapitu podaje w nawiasie kilka pozycji, nie wskazując precyzyjnie, które treści akapitu zostały zaczerpnięte z którego autora.

Liczba źródeł skonsultowanych przy opracowaniu rozprawy jest znaczna, zwłaszcza biorąc pod uwagę dorobek andragogiki i geragogiki. Wyraźna jest przewaga autorów polskich nad światowymi, dziwi np. jedynie jeden odsyłacz do jednej pozycji Malcolma Knowlesa, przy znacznej ilości odsyłaczy do polskich badaczy.

Podsumowując, mimo pewnych uchybień, można jednoznacznie stwierdzić, że Doktorantka sprostała zadaniu stworzenia podstaw teoretycznych dla własnych badań empirycznych, a pozytywna opinia na temat wykorzystania źródeł jest oparta na dużej ilości polskojęzycznych pozycji i właściwym sposobie ich wykorzystania.

4. Uwagi dotyczące metodologii badań

Badania własne przeprowadzone podczas przygotowania niniejszej rozprawy zostały zaprojektowane i zrealizowane w zgodzie z kanonami metodologii badań glottodydaktycznych. Proces badawczy został dosyć skrupulatnie opisany, a właściwa dokumentacja poszczególnych faz badania wraz z gotowymi narzędziami umieszczonymi w aneksie z pewnością umożliwi replikację procesu badawczego. Podkreślić należy również skrupulatną dokumentację środowiska uczenia się stworzonego przez Autorkę poprzez serię zrzutów ekranowych zawartych w jednym z

aneksów.

W tym miejscu należy jednak niestety skierować szereg uwag o charakterze krytycznym, wskazujące na pewne problemy zmniejszające możliwości generalizacji wyników:

- Główne pytanie badawcze, “How to design an online language course for older adults?” nie jest wystarczająco zoperacjonalizowane – biorąc pod uwagę fakt, że Autorka zastosowała określoną filozofię podczas projektowania kursu (np. podejście autonomizacyjno-strategiczne), należałoby raczej oczekiwać głównej hipotezy badawczej mówiącej o korzystnym wpływie kursu zaprojektowanego według określonej filozofii na przyrost umiejętności językowych dorosłych uczniów w obszarze określonych sprawności lub podsystemów.
- Na ss. 240-241 Autorka podaje aż 13 pytań badawczych, mieszając jednak pytania służące do wnioskowania na podstawie danych (np. „How much time do the participants spend on activities on the platform?”) z pytaniami dużo bardziej subiektywnymi “What type of online teacher is the answer to the needs of the older adult?”, ukrywając między nimi najważniejsze pytanie, jakim powinno być “How effective is such an online course in terms of learning foreign language skills?”. To zbadanie efektywności ściśle zoperacjonalizowanej procedury dydaktycznej powinno być celem naukowym rozprawy. Wydaje się zatem, że zabrakło selekcji i wartościowania pytań badawczych.
- W sekcji 5.3 Autorka pisze, że badaczka, autorka kursu i prowadząca proces nauczania była tą samą osobą – brak jednak refleksji nad możliwymi problemami dla wiarygodności danych wynikającymi z tej wielorakiej roli (*researcher bias*).

- Ocena efektywności kursu dokonana jest poprzez podanie wyników procentowych z testów, brak analizy statystycznej, brak też analizy rzetelności narzędzia testowego.
- Na kluczowe pytanie badawcze, a mianowicie „How effective is such an online course in terms of learning foreign language skills?” Autorka nie daje jednoznacznej odpowiedzi („It seems that both proficiency and summative tests did not show the improvement in the level of foreign language skills. Speaking and writing results did not reveal larger differences in the level of proficiency based on the participants’ spoken and written output. Mid-test scores are higher than post-test ones in listening/reading/vocabulary/grammar tasks. At the same time, almost every learning objective was achieved for at least 75% of the participants, except for one lesson objective in which the participant should have learnt how to write short, simple poems.” – nic dziwnego, bez analizy statystycznej wyników testu wstępnego i końcowego nie jest to możliwe.
- Podanie prostych zbiorczych danych przebywania na platformie dużo nie mówi, Autorka mogła spróbować powiązać indywidualne raporty korzystania z konkretnych aktywności platformy z wynikami z testów, aby sprawdzić, czy może istnieć korelacja.
- Autorka wysnuwa wniosek o wzroście umiejętności technicznych na podstawie samooceny uczestników, nie wiemy jednak, na ile ta samoocena jest wiarygodna. Błędem zatem jest twierdzenie ze s. 269, jakoby „The course evaluation questionnaire likewise demonstrated that the participants improved their technological skills” – co najwyżej można powiedzieć, że uczestnicy wyrazili

przekonanie o wyższych umiejętnościach technicznych, co nie jest równoznaczne z ich realnym zwiększeniem.

Podsumowując, o ile dysertacja pokazuje starania Autorki o przeprowadzenie badania w sposób skrupulatny i dobrze udokumentowany, niestety, z uwagi na problemy z operacjonalizacją hipotez, brakiem wartościowania pytań badawczych, brakiem analiz statystycznych i uproszczenia podczas wnioskowania, metodologia badania własnego nie może uzyskać jednoznacznie pozytywnej oceny.

5. Ocena strony formalno-edytorskiej rozprawy

Rozprawa przygotowana jest dobrze pod względem formalno-edytorskim. Autorka należycie stosuje techniki pisania pracy naukowej, zachowując dbałość o odpowiednie używanie technik typograficznych. Dobrze radzi sobie z wizualizacją danych empirycznych, zachowując konsekwencję w stosowaniu tabel i wykresów. Język pracy jest właściwy pracy naukowej, jednak z pewnymi uchybieniami – np. metody nauczania języków obcych zazwyczaj zapisujemy wielką literą. Odsyłacze są co do zasady poprawne, jedynie z błędem ortograficznym w pozycji Bloket et al. 2020 na s. 183 (powinno być Blok et al.) oraz trzema różnymi pisowniami nazwiska Marii Carmen Bueno-Alastuey - Alastuey i Bueno-Alastuey (s. 206) oraz Bueno Alastuey (w bibliografii).

Pracy wyraźnie zabrakło dokładnej korekty native speaker'a lub bardziej uważnego przeczytania przez samą Autorkę - niezgrabności stylistyczne (np. „other suggested by researchers groupings”), błędne zdania wynikające z opuszczonych słów („Before a language starts, some diagnostic measures ought to be conducted

“Synchronous and asynchronous learning can be as forms of distance learning”), błędy ortograficzne (“Anyone who wished to move beyond e-mail, was ree to have 1:1 contact with the teacher.”, “Piloting the module on a 60+ learner and adapating according”), niepotrzebne podwojone słowa (“Unfortunately, options in HP5 activities options disappear”) czy błędne przyimki (“Chapter 2 situated the older person with the learning context”, “Section 2.2 was issued on identifying common reasons”) nie powinny się zdarzyć w rozprawie doktorskiej i kontrastują wyraźnie ze starannym sposobem relacjonowania poprzednich badań, zwłaszcza w rozdziałach 1 i 2. Czasem drobny błąd prowadzi do kuriozalnej sytuacji, jak określenie czasu trwania badania własnego „The online foreign language course adapted for older people was developed between September 2021 and January 2021”.

Bibliografia jest co do zasady dostosowana do konwencji APA, choć Autorka nie podaje ani razu numeru DOI, co stało się już standardem w zapisie bibliograficznym. Irytująca jest też niekonsekwencja w stosowaniu kapitalizacji tytułów artykułów i rozdziałów, co najlepiej widać w pozycji *Postulaty Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego Dotyczące Opieki Nad Ludźmi Starymi W Reformowanym Systemie Ochrony Zdrowia W Polsce*. Brak konsekwencji w stosowaniu kropki po określeniu et al. oraz problemy z interpunkcją (również tak widoczne, jak Świdorsk,a M. (2015). We wpisie Yang, Y-T. C., Chen, T-C., & Hung, H-T. (2020) brak tomu/numeru czasopisma. Wreszcie zupełnie niezrozumiały jest wpis Polish Central Statistical Office. (2018). *Basic data. Population thous* – trochę czasu minęło, zanim niżej podpisany odkrył, że zabrakło przyimka „in”, a całość oznacza „Population in thous. (skrót słowa *thousands*).

Podsumowując tę część recenzji, można stwierdzić, że w zakresie poprawności językowej i edytorskiej praca spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim, choć z pewnością nie zachwyca, można było oczekiwać większej staranności i uwagi.

6. Ocena ogólna pracy jest pozytywna.

Stwierdzam, że założone cele pracy zostały generalnie osiągnięte, choć wątpliwości budzi niewystarczająca problematyzacja tematu, brak wartościowania pytań badawczych, brak analizy statystycznych wyników i nadmierne uproszczenia w procesie wnioskowania. Jednak biorąc pod uwagę fakt, że badania empiryczne były właściwie zaprojektowane, przeprowadzone i (na ogół) sprawnie zrelacjonowane, można uznać badanie własne za spełniające wymogi stawiane pracom doktorskim.

Mimo wskazanych powyżej uchybień, głównie kwestii metodologicznych oraz strukturalnych w rozdziałach 2 i 3, oceniam pracę doktorską mgr Natalii Góralczyk pozytywnie, jako spełniającą kryteria stawiane rozprawom doktorskim przez Ustawę i stawiam wniosek o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Lublin, 19.03.2023 r.

